

Renáta
Fučíková

Karel *a* rytíři

Jak se stát
dobrým králem

Mladá fronta

KAREL A RYTÍŘI

Jak se stát dobrým králem

Renáta Fučíková

Zdeněk Vybíral

Mladá fronta

*Tento projekt je realizován za finanční podpory
Ministerstva kultury České republiky*

Text and illustrations © Renáta Fučíková, 2016

Foreword and historical essays © Zdeněk Vybíral, 2016

ISBN 978-80-204-4000-6

Renáta Fučíková
Zdeněk Vybíral

Karel *a rytíři*

Mladá fronta

Hrdina příběhů o hrdinech

Jak už bylo u středověkých panovníků zvykem, i český král a římský císař Karel IV. (*1316, † 1378) hodně cestoval. Do Francie, země pevně spjaté se zájmy svého rodu, se vypravil jen v dospělosti nejméně třikrát. Poprvé se ve Francii ocitl ještě jako malé dítě a tehdy se ani nejmenoval Karel, nýbrž nosil přemyslovské dynastické jméno Václav.

Sedmiletý Václav byl po mnoha stránkách výjimečný chlapec. V žilách mu kolovala královská krev, jeho otec Jan pocházel z rodu lucemburských hrabat, jeho matka Eliška byla potomkem ještě slavnějších a nejspíš i starobylejších Přemyslovců. Kdybychom žili ve Václavově době, tedy na počátku 14. století, uprostřed evropského středověku, asi bychom chtěli mít princův původ. Méně už by se nám zamlouvalo jeho rané dětství, silně poznamenané spory mezi rodiči. Nešlo jen o neporozumění vyvolané rozdíly v pováhách a věku, nýbrž také o vladařskou autoritu a moc. Kvůli moci se příbuzní ve středověku neváhali i navzájem vraždit. Král Jan podezíral Elišku, že chce v Čechách vládnout místo něho. Hrdá Eliška vzpomínala na slavné dny svého otce, Václava II., mocného a bohatého krále.

V Eliščiných očích ztělesňoval všechno, co na Janovi postrádala. Důstojnost, odpovědnost ...

V roce 1319 přitáhl král Jan s armádou k hradu Lokti, kde se Eliška i s maličkým korunním princem a jeho dvěma staršími sestrami ukrývala. Hrad dobyl a Václava odvezl na Křivoklát, kde prý chlapce po dva měsíce držel jako ve vězení. Je-li příhoda pravdivá (víme o ní z podání Václavova pozdějšího přítele a dvorního letopisce Beneše Krabice z Weitmile), musely týdny strávené o samotě v pološeru hradního sklepení čtyřleté dítě strašlivě zasáhnout.

Král Jan držel svého dědice dál v odloučení od matky. Na jaře 1323 se rozhodl oženit Václava s dívkou z francouzské královské krve a přikázal hochu odvézt do Paříže. V květnu 1323 se Václav zúčastnil v Remeši veliké slavnosti – korunovace manželky francouzského krále Karla IV. z rodu Valois, Marie z rodu Lucemburků. Marie byla Václavova teta a po dlouhých letech první příbuzná, které bylo dovoleno o budoucího českého krále pečovat. Není divu, že k ní princ přilnul. Jak litoval, že Marie rok po jejich setkání nepřežila těžký porod. Václava si oblíbil i jeho francouzský strýc. Ještě v době korunovačních slavností Václav přijal při obřadu biřmování nové jméno právě po královském strýci. Stal se Karlem. Zároveň ho oženili s Blankou (Markétou) z Valois, sestřenicí krále Karla IV., s níž později prožil snad nejkrásnější léta svého života.

Prince Karla obdaroval jeho královský strýc vlastním palácem, pravidelným platem, a přestože sám neuměl ani pořádně číst a psát, schopnými učiteli. Důkladné vzdělání, které mu na francouzském královském dvoře poskytl, považoval Karel za nejvzácnější dar. Z něho později mnohokrát čerpal k prospěchu svému, ale i zemí, v nichž panoval. Škoda, že dobrý král Karel IV. Sličný brzy zemřel. Nový francouzský panovník Filip VI. už neprojevoval vůči princovi Karlovi tolik štědrosti. Souhlasil alespoň, že chlapec bude dál studovat. Mladík dokonce navštěvoval různé přednášky na pařížské univerzitě, což byla věc tehdy pro korunované hlavy neslýchaná. V roce 1331 se na otcův příkaz vydal do Itálie, aby se tam ujal lucemburských zájmů. Pařížský domov neopouštěl naivní chlapec,

ale mladík dobře obeznámený se světem mocných a s krutými pravidly, kterými se někdy tento svět řídil.

V Itálii zažil Karel svou první bitvu a vysloužil si rytířské ostruhy. Složitě vztahy mezi bohatými severoitalskými městy, která na sebe vzájemně žárlila, dokončily Karlovo vladařské vzdělávání. Kvůli propletení obchodních a mocenských zájmů mezi vládnoucími italskými rody bylo těžké říci, kdo je vlastně spojenec a kdo nepřítel. Zrada a přetvářka patřily k základním způsobům jednání. Karel hned po příjezdu jen o vlasek unikl jedu najatého vraha. Po dvou letech odjížděl z Itálie jako životem protřelý rytíř.

Otcova vůle posléze přivedla Karla do Čech, do země, s níž se cítil spjat svým srdcem. Podle vlastních slov našel domovinu v neutěšeném stavu. Pražský hrad zpustnul, ostatní královský majetek ležel v troskách, šlechta si po dlouhou dobu nepřítomnosti krále Jana vládla sama. Karel zasvětil zvelebování Českého království celý zbytek života. V prvních letech se ale kvůli tomuto poslání dostával do sporů s otcem. Jan se toužil proslavit jako velký rytíř a dobyvatel. Toulal se po Evropě, vrhal se do dobrodružství a prahnul po hrdinských činech. Vedl války v zájmech českého státu a někdy i bez ohledu na státní zájem. Vskutku získal pro českou korunu mnohé země, ale za poměrně vysokou cenu. V Čechách viděl především dobrý zdroj peněz i v zahraničí obávaných českých válečníků. Karel chtěl obojího využít raději pro zlepšení stavu země.

S neochotnou otcovou pomocí se podařil Karlovi také jeden mezinárodní úspěch. V červenci 1346 dosáhl zvolení římským králem. Než se ale dočkal slavnostní korunovace, musel vytáhnout na pomoc francouzskému švagrovi Filipovi VI. do války proti Angličanům. V krvavé bitvě u Kresčaku, v srpnu 1346, padl Karlův otec a s ním mnoho chrabrých bojovníků. Karla vyvedli z bitvy téměř násilím, poté co ho zasáhly do paže nepřátelské šípy. Po smrti otce se Karel mohl ujmout samostatné vlády. Začala léta velkého budování a úsilí, díky nimž se postavení Českého

království mezi státy středověké Evropy neobyčejně upevnilo. Karel se zařadil po bok nejvýznamnějších evropských vládců, v mnohém navazoval na odkaz svých velkých vzorů, císaře Karla Velikého a českého krále Václava II. Do Francie cestoval ještě dvakrát, naposledy několik měsíců před svou smrtí. Snad si přitom vzpomněl na svou první francouzskou jízdu, kdy poprvé viděl velký svět a mohl slyšet i některé z podivuhodných příběhů, jimiž si lidé takové cestování obvykle zpříjemňovali.

ČTYŘI TÝDNY NA CESTĚ.

KAŽDÝ DEN PŘINÁŠÍ NĚCO NOVÉHO, V HLAVĚ
SE UKLÁDÁ SPOUSTA ZÁŽITKŮ.

A COŽ TEPRVE, KDYŽ JE VÁM SEDM LET?

ČTYŘI TÝDNY TRVALA VE STŘEDOVĚKU CESTA
Z KŘIVOKLÁTU DO PAŘÍŽE.

NA KŘIVOKLÁTU STRÁVIL ČESKÝ PRINC VÁCLAV
DĚTSTVÍ POD DOHLEDEM STRÁŽÍ.

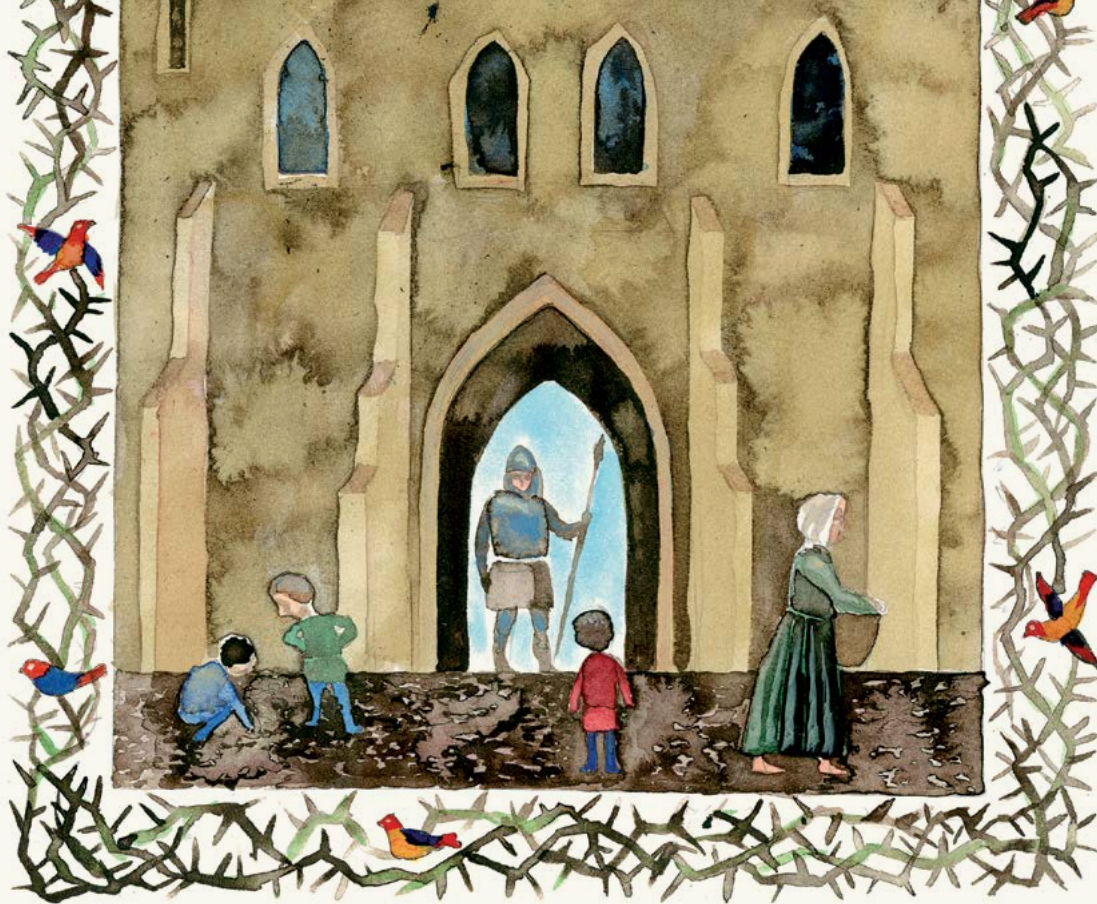
DO PAŘÍŽE JEL, ABY SE PŘIPRAVIL NA SVŮJ
POZDĚJŠÍ ŽIVOT, NA ŽIVOT KRÁLE.

BĚHEM TĚCH ČTYŘ TÝDNŮ
DOPROVÁZELI MALÉHO
VÁCLAVA RYTÍŘI.

CHRÁNILI HO, UKÁZALI
MU KUS SVĚTA A VYPRÁVĚLI
MU PŘÍBĚHY O RYTÍŘSKÉ
ODVAZE A CTI.

DO PAŘÍŽE TAK DORAZIL
NĚKDO DOCELA JINÝ. SVOU
PROMĚNU Z VYSTRAŠENÉHO
KLUKA NA ROZUMNÉHO
MLÁDENCE ZAVRŠIL PRINC TÍM,
ŽE PŘIJAL KRÁLOVSKÉ JMÉNO
KAREL.

Králův syn

PO CELÝ BŘEZEN, od svatého Řehoře až do Velikonoc chumelilo. Podle kalendáře mělo být jaro, ale Křivoklát ležel zavalený pod hromadami sněhu. Slunce se nakonec přece jen umoudřilo a po svátcích závěje rozpustilo. Nádvořím teď proudily bystriny ledové vody a kluci si mezi nimi stavěli hrady.

„Počkej! Sem nemůžeš položit vůbec nic, tady by se to propadlo. Musím stěnu nejdřív zpevnit.“

„Ale takhle to půjde, podívej,“ položil Václav tenký klacík přes stavbu z malých oblázků. „Vydržela, vidíš.“

Hanuš byl neoblomný: „Ne! Já tady tu střechu nechci. Václave, celé mi to kazíš. Zdeňku, přines další oblázky!“

Václav se zamračil.

Zdeněk vyběhl z brány pro další kamení a Václav ho závistivě pozoroval. Z hradu nesměl už celá léta. Vlastně si ani nepamatoval, že byl někdy mimo zdi Křivoklátu.

„Hanuši, nech mě aspoň udělat most.“

„Dobře, ale nesmíš nic pobořit,“ zabručel přes rameno Hanuš. Byl starší a ramenatý, Václava vždycky přepral. Ale nechával si to chytře na chvíli, kdy se hradní stráže nedívaly.

Václav si znovu dřepł a zabral se do stavby. Skládal si klacíky, vybíral ty nejdelší a rovné. Srovnal je před sebou a chystal se opatrně položit první klacík napříč přes potůček.

Ucítil, že nad ním někdo stojí. Na ruce s dřívky mu padl stín. Václav se opatrně ohlédl. Proti slunci uviděl cizího vysokého muže v dlouhém koženém plášti, paprsky mu oblévaly hlavu jako svatozář. Do tváře mu nebylo vidět, slunce Václava pálilo do očí, až to bolelo.

Neznámý muž překročil Václava a vstoupil do města z oblázků, dal si záležet, aby šel ulicí, kterou kluci postavili. Vypadal, jako by tančil, když kladl chodidla do úzké pěšinky. Houf jeho průvodců ale na kamínky a cestičky nebral ani trochu ohledů. Jako by jim dělalo radost, že klukům jejich stavbu zašlapali do hlíny.

„A můžeme začít znovu. Václave, vytahej ty větší kameny. Na ty malé se vykašleme,“ rozkazoval už zase Hanuš. Václav

poslušně dloubal do kamenů a tahal je ven, až měl nehty plné písku.

Nahoře v paláci klapla okenice. Z otevřeného okna se vyklonila hlava otce Kvida: „Václave, pojd' nahoru! Rychle!“

Václav vyskočil a oklepal si z kolen hlínu. Vběhl do paláce, po schodech hodně dupal, aby ze střevíců setřásl bahno. Nebylo to moc platné, boty měl špinavé stejně jako nohavice i halenu.

V síni byli všichni, kdo na Křivoklátě něco znamenali. Václavův vychovatel Kvido, správce Odolen a jeho žena, velitel stráží a všichni ti cizí muži. Za stolem seděl ten velký vousatý muž v koženém plášti. Paní Guta vpustila do síně děvečky a dávala jim pokyny, kam položit talíře, kam mísy s masem a omáčkou. Sama nakrájela pečeni a pánům nalila do pohárů. Host pokynul své družině i hostitelům, aby usedli.

Václav přešlapoval ve dveřích.

Muž si ho všiml a usmál se: „Pojd' k nám! Ukaž se mi.“ Natáhl ruku k Václavovi.

Václav popošel a zastavil se před hostem.

Muž ho prohmatával, zkoušel Václavovi svaly na ramenou a na pažích. Měl veliké silné ruce a na nich zlaté prsteny. Zatřepal Václavem, chytil ho, zvedl a potěžkal: „Je jako pápěří! Kdo ho krmí?!“

Paní Guta sklopila oči: „Dáváme mu stejně jako našemu Hanušovi. Ale on jí málo.“

Host pokýval hlavou, otočil Václava a prohlížel mu vlasy. Pak si ho zase obrátil,

otevřel mu pusou a palcem mu přejel po zubech: „To se tolik pere? Doufám, že mu dorostou.“

Václav si provinile přejel jazykem po dvou dírách. Jeden zub chyběl nahoře, druhý dole, ale vypadly před nedávnem samy.

„Jistěže dorostou, pane,“ chlácholil hosta otec Kvido. „To byly jen mléčné zuby.“

„Do svatby to už ale nestihnou,“ pronesl host a vesele rozčuchal Václavovi vlasy.

„Polib přece svého otce ruku, Václave,“ pokynul chlapci Kvido.

„Otcí? Ty jsi můj otec, pane?“ Václav oběma rukama chytil dlaň hosta a přitiskl na ni tvář.

„Král Jan se na tebe přijel podívat, jak prospíváš, Václave,“ vysvětlil Kvido.

„A nejen to,“ záhadně pronesl král. „Při večeři domluvíme podrobnosti. Můžeš jít, synu.“

Václav se loudal ven a ohlížel se přes rameno. Chtěl si zapamatovat otcovu tvář. Kdo ví, jak dlouho ho zase neuvidí. Už si nedokázal vybavit ani tvář matky. Prý je na Mělníce. Povzdechl si.

Schodištěm se k němu nesl hovor ze síně. Václav šel dolů naschvál hodně pomalu, aby zaslechl alespoň něco z otcových plánů.

„Jak jsem řekl,“ bylo slyšet králův hlas, „cestu nesmíte odkládat ani o den. Musíte vyrazit hned zítra. Jinak korunovaci v Paříži nestihnete. Ani svatbu.“

Paříž? Kde to je? Korunovace? Svatba? Tolik otázek se honilo hlavou sedmiletého prince, ničemu nerozuměl. Znal jen Křivoklát, místo, odkud dosud nikam nesměl. Vyšel na nádvoří. Slunce právě zapadalo a pozlatilo všechno kolem. Staré hroudy sněhu, poslední rampouchy, urousané husy a slepice, dlažba i bláto teď jiskřily a hrály všemi odstíny zlaté.

Přepadení

VŮZ SE KODRCAL LESEM a oba valaši měli co táhnout. Kočího na kozlíku, těžkou truhlu vzadu, byly v ní naskládáné latinské knihy a stříbrné nádoby a soudek mešního vína pro bohoslužby. V těsném voze se s Václavem mačkali dva kněží, otec Bruno a otec Diviš. Byli oba ještě mladíci, ale malému Václavovi připadali neuvěřitelně dospělí. Všichni tři měli pod sebou kožešiny a houně, ale moc platné jim nebyly. Byli už z cesty celí bolaví, protože vůz nadskočil na každém kameni.

Tohle byl přitom ten příjemnější úsek cesty. Každou chvíli totiž narazili na hluboké bláto, vždyť byla všude obleva. V takovou chvíli

pan Gilbert zavelel a všichni tři museli z vozu ven a tlačit.

Seskočili i rytíři Osmund a Otmar, zapřeli ramena pod korbu vozu a hekali námahou. Bahno klouzalo, nohy se smýkaly, ale nakonec se vůz pohnul.

„Zpátky do vozu a do sedel! Zítra chci spát v Bamberku, ať už máme ty proklaté hory za zády!“ volal pan Gilbert na svou družinu.

Václav se zase vmáčkl mezi oba kněze a průvod se dal znovu do pohybu.

„Otec mě asi nemá rád,“ hlesl tiše Václav.

„Proč myslíš, pane?“ zahleděl se na něj Diviš.

„Byl jsem tak dlouho sám. Zavřený na Křivoklátě. Matku taky zavřel.“

Bruno si nasadil kapuci a díval se mlčky ven do krajiny, dělal, že otázku neslyšel.

Diviš sepjal ruce, jako by se chtěl pomodlit. Stiskl prsty, až mu začaly klouby bělat. Povolil a vydechl: „Asi bych ti to neměl říkat, ale stejně by ses to jednou dozvěděl.

Král se tě bojí. Měl vždycky strach, že mu vy dva vezmete vládu, ty nebo tvoje matka.“

Václav na Divíše nechápavě třestil oči.

„Někdo to takhle tvému otci kdysi namluvil,“ přidal se k hovoru Bruno. „Takové myšlenky se jen těžko zbavíš. Tvůj otec nejdřív jedná a pak teprve přemýšlí. Ono se to králům většinou vyplácí. Předvídat. Předcházet.“

Diviš Václava pevně objal kolem ramen: „Teď je ale všechno jinak. Jedeme do Paříže!“

„Už jsi tam byl, Diviši?“

„Já v Paříži, pane, studoval. Proto jedu s tebou.“

„Asi tam nebudu nikomu rozumět.“

